

**RAZLIKE U UČESTALOSTI POJAVE SINDROMA IZGARANJA
U NASTAVNIKA PRETKLINIČARA I KLINIČARA
MEDICINSKOG FAKULTETA U MOSTARU**

**DIFFERENCE IN THE PREVALENCE OF BURNOUT SYNDROME
IN PRECLINICAL AND CLINICAL TEACHING DOCTORS
OF MOSTAR SCHOOL OF MEDICINE**

MLADENKA VUKOJEVIĆ, ANĐELKA ANTUNOVIĆ, BOŽO PETROV*

Deskriptori: Sindrom profesionalnog sagorijevanja – epidemiologija, psihologija; Medicinska edukacija – osoblje; Medicinski fakulteti; Bosna i Hercegovina – epidemiologija

Sažetak. Cilj rada: Cilj ovoga rada bio je utvrditi razlike u učestalosti pojavnosti sindroma izgaranja u nastavnika pretkliničara i kliničara Medicinskog fakulteta u Mostaru u akademskoj godini 2011./2012. Pozornost je također bila usmjerena na uočavanje razlika u učestalosti pojavljivanja sindroma ovisno o spolu i godinama radnog staža. Hipoteza rada bila je da je vjerojatnost učestalosti sindroma izgaranja veća u nastavnika kliničara ženskog spola s dugogodišnjim radnim stažem. **Ispitanici i postupci:** U istraživanje su bila uključena 62 ispitanika, nastavnika s visokom akademskom naobrazbom, zaposlena na Medicinskom fakultetu u Mostaru. Razdoblje anketiranja bilo je tri nasumično izabrana susjedna mjeseca u akademskoj godini 2011./12. Podaci su prospektivno prikupljeni anketiranjem uz pomoć standardiziranog upitnika. Istraživani parametri bili su spol, godine radnog iskustva i rad u pretkliničkoj ili kliničkoj nastavi na Medicinskom fakultetu. **Rezultati:** Istraživanje je pokazalo da između 62 ispitanika 43 od njih (69,4%) nisu imala simptome sindroma izgaranja, dok je u 19 ispitanika (30,6%) zabilježen sindrom u umjerenu stupnju. Nijedan ispitanik nije imao teške simptome navedenog sindroma. Razlika u distribuciji ispitanika prema tome jesu li ili nisu imali sindrom izgaranja nije bila statistički značajna (χ^2 -test=9,29; df=1; $P=0,002$). Ni s obzirom na spol ispitanika nije utvrđena statistički značajna razlika u intenzitetu sindroma izgaranja između muškog i ženskog spola (χ^2 -test=0,587; df=1; $P=0,444$). Distribucija učestalosti sindroma izgaranja nije se statistički značajno razlikovala između skupina ispitanika sastavljenih prema dužini radnog staža (χ^2 -test=4,339; df=3; $P=0,271$). Sindrom je zabilježen u 13 (21%) nastavnika kliničara i 6 (9,7%) pretkliničara. Razlika u učestalosti intenziteta izgaranja među navedenim skupinama nije bila statistički značajna (χ^2 -test=3,718; df=1; $P=0,054$). **Zaključak:** Rezultatima ovog istraživanja nije dokazano da se sindrom izgaranja javlja učestalije u ispitanika uključenih u klinički dio nastave nego u onih na pretkliničkoj nastavi. Nije uočena ni razlika u učestalosti sindroma s obzirom na spol i godine radnog staža.

Descriptors: Burnout, professional – epidemiology, psychology; Education, medical – manpower; Schools, medical; Bosnia-Herzegovina – epidemiology

Summary. Aim: The aim of this study was to determine the difference in the prevalence of burnout syndrome in preclinical and clinical teaching doctors of Mostar School of Medicine in the academic year 2011/2012. Special attention was also focused on finding out the possible difference between the syndrome incidence that was correlated to gender and years of service. The main hypothesis was that the probability of burnout syndrome incidence was higher in the group of female clinical teaching doctors having more years of service. **Subjects and methods:** The study involved 62 people with high academic education employed at Mostar School of Medicine who were surveyed during a randomly selected consecutive 3-month period (February to May) of the academic year 2011/2012. The data were prospectively collected through a standardized questionnaire survey. The studied parameters were gender, years of work experience and the engagement in preclinical or clinical departments of the Medical School. **Results:** The survey showed that 43 out of 62 (69.4%) respondents did not suffer the burnout syndrome, while moderate syndrome was recoded in 19 (30.6%) of them. No person had serious symptoms of the syndrome. The difference between the respondents who suffered the syndrome and those who did not was not statistically significant ($P=0.002$). Considering the gender of respondents, statistically significant differences were not confirmed ($P=0.444$). Considering the years of service, the highest incidence of the syndrome was found in people with more work experience (in the group of 21–25 years), but the difference between the groups was not statistically significant ($P=0.271$). Observing the work in preclinical and clinical departments, because of the limited number of patients we could not confirm the hypothesis. The syndrome had affected 13 (21%) clinical teaching doctors and 6 (9,7%) preclinical

* Medicinski fakultet, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina (mr. sc. Mladenka Vukojević, dr. med.; Anđelka Antunović, dr. med.; mr. sc. Božo Petrov, dr. med.)

Adresa za dopisivanje: Mr. sc. M. Vukojević, Medicinski fakultet, Sveučilište u Mostaru, 88000 Mostar, Bosna i Hercegovina, e-mail: mledenka.vukojevic@gmail.com

Primljeno 20. listopada 2012., prihvaćeno 20. veljače 2015.

cal doctors, while the difference between them was not statistically significant ($P=0.054$). *Conclusion:* Considering the results of this research, it has not been proven that the burnout syndrome occurred more frequently in doctors who were involved in clinical teaching than in doctors who taught in preclinical departments. Also, there was no difference in the appearance of the syndrome that was related to gender and years of service.

Liječ Vjesn 2015;137:150–155

Burnout sindrom (BOS) ili sindrom profesionalnog izgaranja jest niz tjelesnih i mentalnih simptoma iscrpljenosti, odnosno odgođeni odgovor na kronične emocionalne i interpersonalne stresne događaje na radnome mjestu.¹ Očituje se kao progresivni gubitak energije i smislenosti vlastitog rada koje najviše doživljavaju ljudi u pomoćnim profesijama. Za razliku od umora on uključuje promjenu stajališta prema poslu i ponašanja prema strankama.² Pojam *burnout* još je šezdesetih godina prošlog stoljeća definirao newyorški psiholog i psihoanalitičar Herbert Freudenberger, a definiciju samog sindroma postavili su 1996. godine Girdino, Everly i Dusek.^{3,4}

To je psihološki sindrom emocionalne iscrpljenosti, depersonalizacije i smanjenog osobnog postignuća.⁵ Osobe pate od promjene raspoloženja, poremećaja sna te poremećaja pažnje i koncentracije.⁶ *Burnout* sindrom dovodi do nemotiviranosti, neučinkovitosti i niske razine moralnih kriterija u izvršavanju radnih zadataka.⁷ Mnoga istraživanja upućuju na pojavu *burnout* sindroma u radnim sredinama u kojima se pojedinci susreću s problemima nesigurnosti.^{8,9} Poznato je da stres na radnome mjestu pogađa više od 40 milijuna ljudi u Europskoj uniji – oko 22% radnika – i na drugom je mjestu po učestalosti prijavljivanja u radno sposobne populacije.¹⁰ Međutim, sindrom nije uzrokovan samo stresom na radnome mjestu ili prevelikom odgovornošću. Čimbenici koji pridonose sindromu izgaranja, uključuju i stil života te određene osobine ličnosti.¹¹ *Burnout* sindromu skloniji su ambiciozni ljudi s velikim potencijalom koji sebi postavljaju nerealne ciljeve.¹² Podložnije su nezrele, neurotične, pretjerano odgovorne, neuravnotežene osobe i oni koji u radnoj sredini ne pronalaze smisao postojanja.¹³ Posebno su izložene pomoćne struke, tj. profesionalci koji rade s ljudima, osobito onima koji pate ili su doživjeli teška traumatska iskustva.¹⁴ Sindromu su podložni nastavnici i studenti medicine u kojih se sindrom očituje gubitkom idealizma vezanog uz studij i budući rad te visokom stopom depresije (oko 21%) i razmišljanja o samoubojstvu.¹⁵ Dosašnjim istraživanjima nije utvrđeno da je spol prediktivni čimbenik za nastanak ovog sindroma.¹⁰

Čimbenici rizika za razvoj BOS-a vezani uz radno mjesto uključuju:

1. osjećaj slabe ili nikakve kontrole nad vlastitim radom,
2. nedostatak priznanja ili nagrade za uspješno obavljen posao,
3. nejasan ili pretjerano zahtjevan posao,
4. obavljanje zadataka koji su monotoni,
5. rad u kaotičnim uvjetima ili rad pod velikim psihološkim pritiskom.¹¹

Analizom pojavnosti sindroma u mnogim radovima najugroženijima su se pokazala radna mjesta u zdravstvu i nastavi, a sindromu su također jako podložni novinari, policajci, suci, menadžeri i uopće sva ona zanimanja koja rade s ljudima. U medicini je posebice uočen porast učestalosti BOS-a. Razlozi leže u sve većoj privatizaciji primarne zdravstvene zaštite, većim zahtjevima pacijenata, feminizaciji struke i u sve većoj izloženosti svakodnevnom stresu.^{16,17} Liječnička profesija zahtijeva znatno emocionalno zalaganje koje može voditi do psihoemocionalne premorenosti i

često do emocionalnog izgaranja koje utječe na razinu krvnog tlaka.¹⁸ Nizozemska studija objavljena u *Psychological Reports* tvrdi da čak 40% liječnika opće prakse iskusi posljedice sindroma.¹⁹ Prema istraživanjima provedenima u Irskoj, 50% anketiranih liječnika pokušalo je umanjiti stres konzumiranjem alkohola, oko 12% pojačanim pušenjem cigareta, 30% jačim soljenjem hrane, a 42% se tri puta na tjedan bavilo fizičkim aktivnostima poput vježbi.⁴

Simptomi *burnout* sindroma mogu biti emocionalni, fizički i bihevioralni.²

Smatra se da sindrom izgaranja nastaje postupno, tako da osoba prolazi kroz nekoliko faza. Pojedine faze ne moraju biti potpuno izražene, a mogu biti i preskočene. Prva faza – idealistički entuzijazam, druga faza – stagnacija, treća faza – frustracija, četvrta faza – apatija.²⁰

Cilj rada

Cilj ovog rada bio je utvrditi učestalost sindroma izgaranja među nastavnicima pretkliničarima i kliničarima Medicinskog fakulteta u Mostaru u akademskoj godini 2011./2012. Pozornost je bila usmjerena na spol, godine radnog staža i rad u pretkliničkoj odnosno kliničkoj nastavi.

Ispitanici i metode

Istraživanje je provedeno tijekom tri nasumično izabrana susjedna mjeseca (veljača – svibanj) u akademskoj godini 2011./12. na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru.

Ispitanici i parametri istraživanja

Upitnik intenziteta sindroma izgaranja na poslu

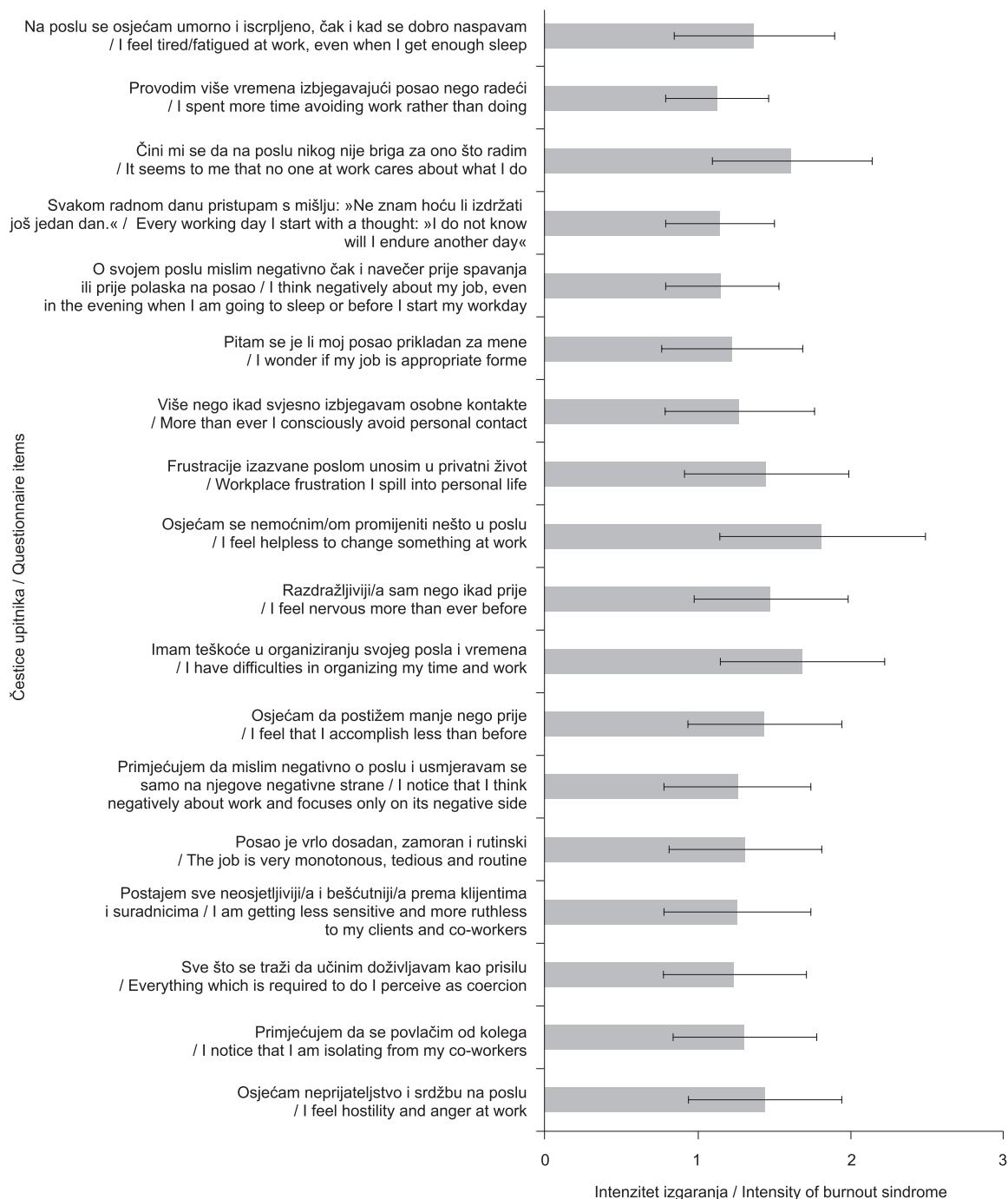
Svim ispitanicima podijeljen je anonimni upitnik za procjenu sindroma izgaranja na poslu²⁹ (Ajduković M. i Ajduković D., 1994.) koji se sastojao od 18 tvrdnja koje sadržavaju različite simptome izgaranja na poslu. Tvrdnje ispituju kognitivne, ponašajne i emocionalne pokazatelje profesionalnog stresa. Ispitanici procjenjuju prisutnost određenog ponašanja na ljestvici numeriranoj u rasponu od 1 do 3, pri čemu 1 znači da su simptomi stresa rijetki i imaju manju izraženost, a 3 da je navedeno ponašanje uvijek prisutno i ima veću izraženost simptoma. Nakon ispunjavanja upitnika bodovi su se zbrojili te je minimalni zbroj bodova iznosio 18, a maksimalni 54 boda. Prema zbroju bodova formirane su 3 skupine intenziteta izgaranja: bez sindroma izgaranja (18 – 28 bodova), umjereno izgaranje (29 – 40 bodova) te teško izgaranje (41 – 54 boda). Kategorizacija ispitanika u skupinu onih koji imaju i nemaju sindrom izgaranja izvršena je na osnovi ukupnog broja bodova postignutih na upitniku. Skupinu ispitanika koji su izloženi izgaranju činili su oni koji postizu minimalno 29 bodova na Upitniku izgaranja. S druge strane, ispitanici koji su postigli vrijednost nižu od 29 bodova označeni su onima koji nemaju sindrom izgaranja. Kritična vrijednost određena je na temelju činjenice da vrijednost od 29 bodova upućuje na početni stupanj razvijanja izgaranja.

Ovaj je upitnik već upotrebljavan u drugim istraživanjima u svrhu mjerenja sindroma izgaranja na poslu kod pomoćnih profesija.

Upitnik stresogenih čimbenika

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je instrument kojim su identificirani stresogeni čimbenici u radu nastavnika pretkliničara i kliničara Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Upitnikom stresogenih čimbenika inicijalno su bila obuhvaćena područja povezana sa samim poslom, kao što su podaci o mjestu zaposlenja, godinama radnog iskustva i spolu.

Prije pristupa istraživanju informirani ispitanici potpisali su dobrovoljni pristanak o sudjelovanju u istraživanju, a pružene su im odgovarajuće informacije koje su objasnile svrhu i ciljeve istraživanja. Upitnici su bili podijeljeni osobno ili poslani putem elektronske pošte profesorima i docentima na Medicinskom fakultetu u Mostaru u akademskoj 2011./2012. godini. Na isti način stizali su i odgovori. Upitnik je bio anonimn. Čestice standardiziranog upitnika prikazane su u grafikonu 1.

Grafikon 1. Prikaz postignutih prosječnih vrijednosti na pojedinačnim česticama upotrijebljenoga standardiziranog upitnika za mjerenje intenziteta izgaranja u nastavnika Medicinskog fakulteta u Mostaru u akademskoj godini 2011./2012.

Graph 1. Achieved average values of the individual particles of the used standardized questionnaire for measurement of the intensity of burnout in teachers in the Medical School in Mostar in the academic year 2011/2012

Studija je obuhvatila 93 ispitanika od kojih je njih 65 (69,9%) pristalo na sudjelovanje, a 3 su dostavila nepotpun upitnik. Konačan broj ispitanika uključenih u istraživanje bio je 62. Ispitanici su bili podijeljeni u dvije skupine, ovisno o tome jesu li nastavnici na pretkliničkoj ili kliničkoj katedri. Također, ovisno o godinama radnog staža ispitanici su bili podijeljeni u 4 skupine (skupina 1 – 0 – 15 god.; skupina 2 – 16 – 20 god., skupina 3 – 21 – 25 god.; skupina 4 – > 25 god.).

Statistička obradba podataka

Za analizu nominalnih i ordinalnih varijabla upotrijebljen je χ^2 -test. Pri manjku očekivane frekvencije, u kategorijskim varijablama s više podskupina upotrijebljen je modul dodatnih egzaktih testova. Mogućnost pogreške prihvatila se pri $\alpha < 0,05$ te su razlike između skupina bile prihvaćene kao statistički značajne za $P < 0,05$.

Rezultati

Istraživanjem je bilo obuhvaćeno razdoblje od 22. veljače 2012. do 30. svibnja 2012. godine. U istraživanje su bila uključena 62 nastavnika pretkliničkih i kliničkih predmeta Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru.

Intenzitet sindroma izgaranja

U 43 od 62 (69,4%) ispitanika nije zabilježen sindrom izgaranja. U 19 (30,6%) ispitanika sindrom je bio umjerena intenziteta, a ni u jednog ispitanika nije zabilježen sindrom teškog izgaranja (slika 1.).

Razlika u distribuciji ispitanika prema tome jesu li ili nisu imali sindrom izgaranja nije bila statistički značajna (χ^2 -test = 9,290; df = 1; $P = 0,002$).

Učestalost sindroma prema spolu ispitanika

Među 62 ispitanika bilo je 38 (61,3%) muškaraca i 24 (38,7%) žene.

U 25 (65,8%) od 38 ispitanika muškog spola, kao i u 18 (75%) od 24 ispitanice nije zabilježen sindrom izgaranja. Ni u jednog ispitanika nije zabilježen sindrom teškog izgaranja (stupanj 3). Sindrom umjerenog intenziteta (stupanj 2) zabilježen je u 13 (34,2%) od 38 ispitanika i 6 (25%) od 24 ispitanice (slika 2.).

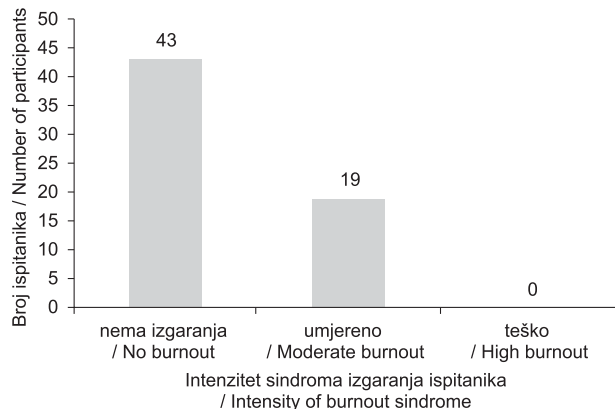
Nije utvrđena statistički značajna razlika između muškog i ženskog spola u intenzitetu sindroma izgaranja (χ^2 -test = 0,587; df = 1; $P = 0,444$).

Učestalost sindroma prema godinama radnog staža

U istraživanom uzorku bilo je 10 (16,1%) ispitanika u skupini s radnim stažem u trajanju od 0 do 15 godina, 6 (9,7%) ispitanika u skupini od 16 do 20 godina, 24 (38,7%) ispitanika u skupini od 21 do 25 godina i 22 (35,5%) ispitanika čiji je radni staž bio duži od 25 godina.

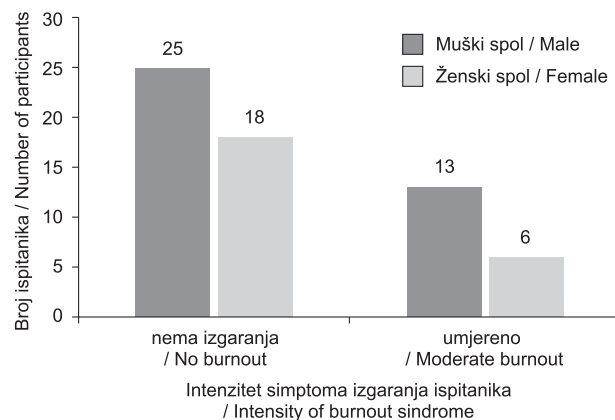
Sindrom izgaranja nije zabilježen u 17 (77,3%) od 22 ispitanika s više od 25 godina radnog staža, u 13 (54,2%) od 24 ispitanika iz skupine od 21 do 25 godina staža te u 5 (83,3%) od 6 ispitanika u skupini od 16 do 20 godina i u 8 (80%) od 10 ispitanika u skupini od 0 do 15 godina radnog staža (slika 3.).

Sindrom izgaranja umjerena intenziteta (stupanj 2) zabilježen je u 5 (22,7%) od 22 ispitanika s više od 25 godina radnog staža, u 11 (45,8%) od 24 ispitanika iz skupine od 21 do 25 godina, u jednog (16,6%) od 6 ispitanika iz skupine od 16 do 20 godina i u 2 (20%) od 10 ispitanika u skupini od 0 do 15 godina radnog staža (slika 3.).

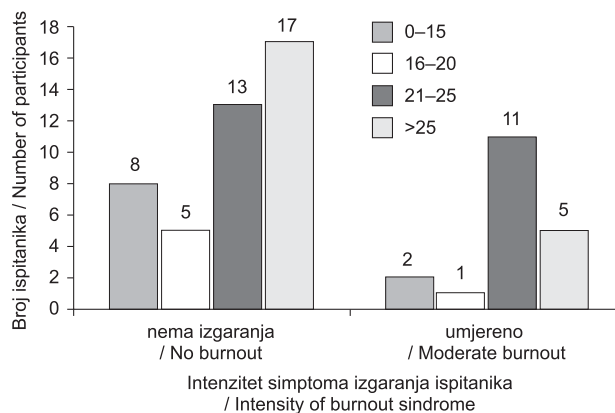
Slika 1. Intenzitet sindroma izgaranja u nastavnika Medicinskog fakulteta u Mostaru u akademskoj godini 2011./2012. (χ^2 -test = 9,290; df = 1; $P = 0,002$)

Figure 1. The intensity of burnout syndrome in teachers in the Medical School in Mostar in the academic year 2011/2012 (χ^2 test = 9,290; df = 1; $P = 0,002$)

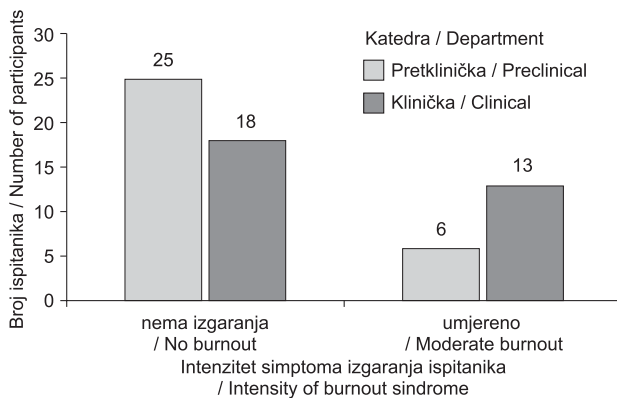
Slika 2. Intenzitet sindroma izgaranja u nastavnika Medicinskog fakulteta u Mostaru u akademskoj godini 2011./2012. prema spolu ispitanika (χ^2 -test = 0,587; df = 1; $P = 0,444$)

Figure 2. The intensity of burnout syndrome in teachers in the Medical School in Mostar in the academic year 2011/2012 in relation to gender (χ^2 test = 0,587; df = 1; $P = 0,444$)

Slika 3. Intenzitet sindroma izgaranja u nastavnika Medicinskog fakulteta u Mostaru u akademskoj godini 2011./2012. prema godinama radnog staža ispitanika (χ^2 -test = 4,339; df = 3; $P = 0,271$)

Figure 3. The intensity of burnout syndrome in teachers in the Medical School in Mostar in the academic year 2011/2012 compared to the years of service of the respondents (χ^2 test = 4,339; df = 3; $P = 0,271$)

Slika 4. Distribucija intenziteta sindroma izgaranja između nastavnika pretkliničke nastave i nastavnika kliničke nastave Medicinskog fakulteta u Mostaru u akademskoj godini 2011./2012. (χ^2 -test = 3,718; $df = 1$; $P = 0,054$)

Figure 4. Distribution of the intensity of burnout syndrome among teachers in preclinical teaching and teachers in clinical teaching of Medicine in Mostar in the academic year 2011/2012 (χ^2 test = 3.718; $df = 1$; $P = 0.054$)

Distribucija učestalosti sindroma izgaranja nije se statistički značajno razlikovala između skupina ispitanika sastavljenih prema dužini radnog staža (χ^2 -test = 4,339; $df = 3$; $P = 0,271$).

Učestalost sindroma prema radu u pretkliničkoj odnosno kliničkoj nastavi

Sindrom izgaranja nije zabilježen u 25 (80,6%) od 31 pretkliničara i u 18 (58,1%) od 31 nastavnika kliničara.

U 6 (19,4%) od 31 pretkliničara i u 13 (41,9%) od 31 nastavnika kliničara zabilježen je umjereni sindrom izgaranja (stupanj 2) (slika 4.).

Sindrom je zabilježen u 13 (21%) nastavnika kliničara i 6 (9,7%) pretkliničara. Razlika u učestalosti intenziteta izgaranja među navedenim skupinama nije bila statistički značajna (χ^2 -test = 3,718; $df = 1$; $P = 0,054$).

Rasprava

U ispitivanju utjecaja nastavničke profesije na BOS pošli smo od pretpostavke da nastavnici pretkliničkih i kliničkih predmeta na Medicinskom fakultetu nisu podjednako opterećeni. Budući da su, u načelu, nastavnici kliničkih predmeta uz angažiranost na fakultetu istodobno i zaposlenici kliničkih odjela te osim sa studentima rade i s pacijentima, njihova izloženost BOS-u teoretski bi trebala biti puno veća. Sličan zaključak proizlazi iz istraživanja provedenog u Australiji (Melbourne) koje je pokazalo da je najčešći stresor u liječnika vremensko ograničenje za pregled pacijenta. Ispitivanje u Velikoj Britaniji pokazalo je da su pacijenti nezadovoljni ako nisu kod liječnika proveli barem 20 minuta. Odmah poslije navedenoga glavni je stresor u liječnika prijetnja sudske tužbe i parničenja.²⁷ Nastavnici sve više rade, a sve manje vremena imaju za studente, sve više im se nameću mišljenja i stajališta, što dovodi do razvoja sindroma izgaranja.

U našem istraživanju uočeno je da je od 62 ispitanika njih 40 smatralo da imaju teškoće u organiziranju svojega posla. Utvrđeno je također da je 41 ispitanik pozitivno odgovorio da se osjeća nemoćnim promijeniti nešto u poslu (grafikon 1.).

Dodatni izvori stresa za nastavnike jesu rad na fakultetu i obrazovanje mladih kolega. Prema većini istraživanja najvažniji izvori stresa i sindroma izgaranja na poslu kod nastavnika jesu loše ponašanje studenata, prevelika količina posla, loše radno okruženje, nejednako radno opterećenje (tijekom tjedna, mjeseca, akademske godine), stanovit broj školskih aktivnosti koje se obavljaju kod kuće, rad u smjenama, nužna taktičnost i strpljivost u radu.⁹ Istraživanja uglavnom potvrđuju opću pretpostavku da su povećani zahtjevi na radnome mjestu (npr. previše poslova u prekratkom vremenu) snažno i konzistentno povezani s profesionalnim sindromom izgaranja, a posebno s dimenzijom emocionalne iscrpljenosti.²⁵

U dostupnoj literaturi Mazzini i Ferlin utvrdili su da je u njihovu istraživanju postotak ispitanika s burnout sindromom iznosio 23 – 50%. Ispitanici uključeni u naše istraživanje najučestalije nisu imali simptome sindroma izgaranja (69,4%), sindrom umjerenog izgaranja zabilježen je u 30,6% ispitanika, a ni jedan ispitanik nije imao teške simptome navedenog sindroma (slika 1.), što je sukladno rezultatima istraživanja navedenih autora. Prema prethodnim istraživanjima, 42% ispitanika nalazilo se u drugom stupnju sindroma (umjerenog izgaranje), a osobe su opisane kao kandidati za sindrom izgaranja.⁴ Ispitanici, dakle, još nisu bili u sindromu izgaranja, ali ako se takav stresogeni trend nastavi i u budućnosti, postoji opasnost od psihičkog izgaranja i radne nesposobnosti. U usporedbi s navedenim naša su rezultata povoljnija, budući da je u 30,6% ispitanika zabilježen umjereni stupanj sindroma izgaranja.

U našem istraživanju nije postojala statistički značajna razlika između ispitanika muškog i ženskog spola u učestalosti i intenzitetu simptoma izgaranja ($P = 0,444$), što se poklapa s drugim istraživanjima. Istraživanjem koje je obuhvatilo 474 ispitanika u sveučilišnoj bolnici u Torontu uočeno je da je vodeći prediktor sindroma izgaranja preopterećenost poslom bez obzira na spol.²⁸ U skupini ispitanika s umjerenim sindromom izgaranja osobe muškog spola činile su 13 od 19 ispitanika, dok je u 6 žena zabilježen umjereni sindrom izgaranja drugog stupnja (slika 2.). Statistički značajna razlika nije uočena zbog malog broja ispitanika.

Rezultati prethodnih istraživanja pokazali su da nastavnici s više od 10 godina radnog iskustva u većoj mjeri pokazuju znakove emocionalne iscrpljenosti od onih s manje godina radnog staža. U našem je istraživanju od 62 ispitanika njih 19 imalo umjerene simptome sindroma izgaranja, od kojih je 11 ispitanika bilo u duljem radnom odnosu (od 21 – 25 godina) (slika 3.), što se podudara s činjenicom da učestalost burnout sindroma raste s povećanjem broja godina radnog staža.⁸ Međutim, zbog relativno malog broja ispitanika u našem istraživanju nije uočena statistički značajna razlika u učestalosti sindroma izgaranja s obzirom na godine radnog staža ($P = 0,271$). Činjenica je da je Medicinski fakultet u Mostaru relativno mlad, a nastavnici su mlađe kronološke dobi, zbog čega vjerojatno nije dobivena statistička značajnost u ispitivanju korelacije godina staža i pojave sindroma izgaranja.

Kontrola nad radom, planiranje posla, radnog vremena i poslovna sigurnost smanjuju razinu stresa. Preopterećenost poslom dominantan je prediktor za dvije dimenzije sindroma izgaranja, emocionalnu iscrpljenost i depersonalizaciju.

U svojem istraživanju željeli smo istražiti postoji li veća učestalost sindroma s obzirom na rad u pretkliničkoj, odnosno kliničkoj nastavi. Analizom čestica testa razvidno je da su ispitanici bili nezadovoljni socijalnom potporom i profe-

sionalnom brigom. U prilog tomu idu čestice testa (npr. čini mi se da na poslu nikoga nije briga za ono što radim; osjećam se nemoćnim promijeniti nešto u poslu) (grafikon 1.).

Sindrom izgaranja zabilježen je u 13 (21%) nastavnika kliničara i 6 (9,7%) pretkliničara, a razlika među navedenim skupinama nije bila statistički značajna ($P = 0,054$) (slika 4.).

Naše je istraživanje bilo praćeno određenim teškoćama i ograničenjima. Osnovno ograničenje bio je relativno malen broj ispitanika. Teškoće samog istraživanja uključivale su nemogućnost osobnog anketiranja profesora i docenata pa je dio njih bio anketiran putem *e-maila*. Istim putem stizali su i odgovori.

Buduća istraživanja o ovoj temi trebala bi se raditi na većem uzorku. Potrebno je provesti još istraživanja o rizičnim čimbenicima, jer se na osnovi znanja o njima može smanjiti učestalost samog sindroma. Bolji pristup prevenciji bio bi zasigurno važan za smanjenje posljedica sindroma. Stoga je potrebno uvesti različite mjere u profesionalni i privatni život kako bi se djelovalo preventivno. Preporučuje se kreirati osobne principe, koji će biti putokaz prilikom postavljanja i ostvarivanja vlastitih ciljeva.

Zaključak

Sindrom izgaranja nije bio prisutan u 69,4% ispitanika, u 30,6% ispitanika zabilježen je drugi (umjereni) stupanj sindroma, a ni jedan ispitanik nije imao teške simptome sindroma.

Ni s obzirom na spol ispitanika nije utvrđena statistički značajna razlika u učestalosti i intenzitetu sindroma izgaranja.

Od ukupnog broja ispitanika s *burnout* sindromom najveća je učestalost bila u ispitanika s trajanjem radnog staža u rasponu od 21 do 25 godina, ali nije utvrđena statistički značajna razlika u pojavnosti sindroma ovisno o godinama radnog staža, najvjerojatnije zbog malog broja ispitanika.

Učestalost sindroma nije se razlikovala ovisno o radu na pretkliničkom odnosno kliničkom dijelu nastave.

Rezultatima ovog istraživanja nije dokazano da se sindrom izgaranja javlja učestalije u ispitanika uključenih u klinički dio nastave nego u onih na pretkliničkoj nastavi. Nije uočena ni razlika u učestalosti sindroma u odnosu prema spolu i godinama radnog staža.

LITERATURA

1. *Ajduković D, Ajduković M*. Upitnik izgaranja na poslu. Zagreb, 2004.
2. *Cooper CL, Dewe PJ, O'Driscoll MP*. Organizational Stress. A Review and Critique of Theory, Research, and Applications. London; Sage Publications. 2001. 288 str.
3. *Bralić Lang V*. Burnout sindrom izgaranja. Dostupno na: www.dnoom.org/index.php?option=com. Pristupljeno 2. 5. 2012. godine.
4. Prepoznajte simptome sindroma izgaranja na poslu. Dostupno na: www.tportal.hr/lifestyle/obitelj/188697.html. Pristupljeno 20. 4. 2012. godine.
5. *Mazzi B, Ferlin D*. Sindrom sagorjelosti na poslu: Naš profesionalni problem. IV. Kongres HDOD-HLZ, Rovinj, 2004.
6. *Williams S, Innes S*. Burnout among chiropractic practitioners: real or imagined. An exploratory study protocol. *Chiropr Man Therap*. 2012; 27;20:4.
7. *Sentinel*. Burnout sindrom i studenti medicine. Dostupno na: <http://www.perpetuum-lab.com.hr/bette/kolumne/burnout-sindrom-i-studenti-medicine>. Pristupljeno: 10. 03. 2012.
8. *Čubrilo-Turek M, Urek R, Turek S*. Burnout syndrome – assessment of a stressful job among intensive care staff. *Coll Antropol* 2006;30: 131–5.
9. *Brody DSA*. Physician's Guide to personal Stress Management. *Comp Ther* 2002;28:160–164.
10. *Gunderson L*. Physician Burnout. *Anal. Of Int. Med* 2001;135:145–8.
11. *Maccacaro G, Di Tommaso F, Ferrai P, Bonatti D, Bombana S, Merseburger A*. The effort of being male: a survey on gender and burnout.
12. Preventing burnout. Signs, symptoms, causes and coping strategies. Dostupno na: www.helpguide.org. Pristupljeno: 28. 3. 2012.
13. *Burnout sindrom*. Dostupno na: www.cyberbulevar.com/lifestyle/zdravlje/burnout-sindrom/20050502/. Pristupljeno: 12. 03. 2012.
14. *Izgaranje na poslu – Burnout sindrom*. Dostupno na: <http://www.muska-posla.com/izgaranjeaposluburn1.htm>. Pristupljeno: 10. 03. 2012.
15. Sindrom izgaranja na poslu. Dostupno na: www.insideout.hr. Pristupljeno: 12. 3. 2012.
16. *Goebert D*. Depressive Symptoms in Medical Students and Residents: A Multischool Study. *Acad Med* 2009.
17. *Michaels RM*. Physician Burnout. *Pennsyl Med* 1996;99:18–21.
18. *Pollack R*. Dental office ergonomics: How to reduce stress factors and increase efficiency. *J Can Dent Assoc* 1996;62:508–10.
19. *Komissarova EM, Ermakova MA*. Characteristics of arterial hypertension in psychoemotional burnout of emergency medical staffers. *Med Tr Prom Ekol* 2011;19–23.
20. *Taris TW, Stoffelsen J, Bakeer AB, Schaufeli WB, Van Dierendonck D*. Job control and burnout across occupations. *Psychol Rep* 2005;97: 955–61.
21. Sindrom izgaranja. Dostupno na: www.najstudent.com/saveti. Pristupljeno: 18. 4. 2012.
22. *Korczak D, Huber B*. Burnout. Can it be measured? *Bundesgesundheitsblatt Gesundheitsforschung Gesundheitsschutz* 2012;55:164–71.
23. *Maslach C, Jackson SE, Leiter MP*. MBI: The Maslach Burnout Inventory: Manual. Palo Alto: Consulting Psychologists Press; 1996.
24. *Maslach C, Schaufeli WB, Leiter MP*. Job burnout. *Ann Rev Psychol* 2001;52:397–422.
25. *Čabarkapa M*. Sindrom izgaranja na poslu kod nastavnika. *Nast Vasp* 2009;58:268–286.
26. Sindrom sagorijevanja na radnom mjestu. *Zdravlje online*. Dostupno na: www.plivazdravlje.hr/clanak/21524. Pristupljeno: 20. 5. 2012.
27. *Maslach C, Leiter MP*. The truth about burnout: How organizations cause personal stress and what to do about it. New York; 1997.
28. *Schattner PL, Coman GJ*. The stress of metropolitan general practice. *Med J Aust* 1998;169:133–7.
29. *Bergman B, Ahmad F, Stewart DE*. Physician health, stress and gender at a university hospital – Women's Health Program. *Toronto J Psychosom Res* 2003;54:171–8.

